393269 61

Β 05.XI.95

Ιάσων και Μήδεια, 1970, λάδι σε μουσαμά, 55Χ46 εκ.

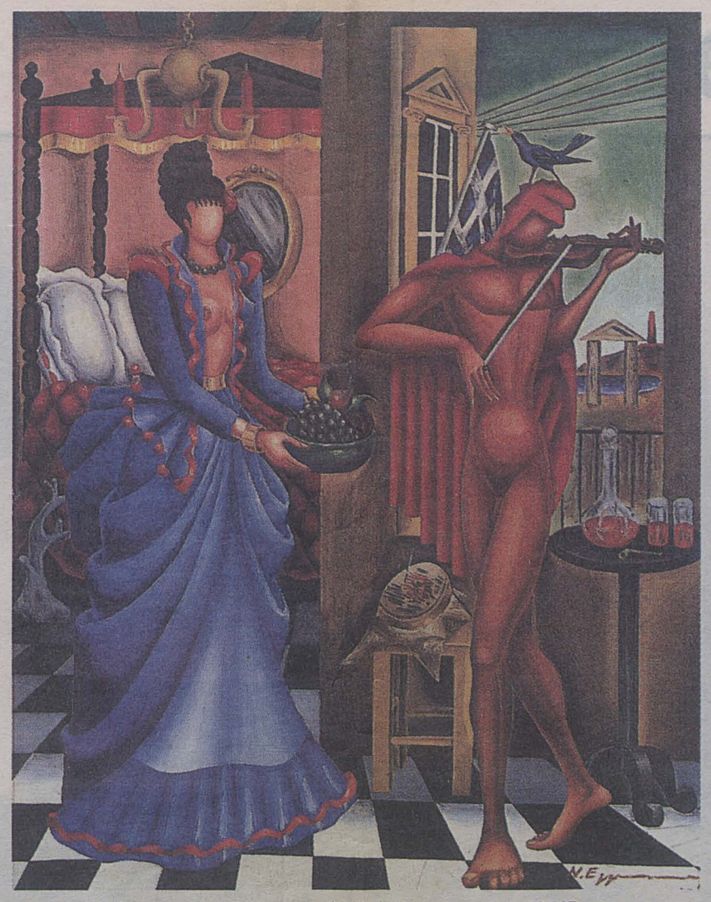

Επιστροφή του Οδυσσέα, 1947, λάδι σε μουσαμά, 58Χ45 εκ.

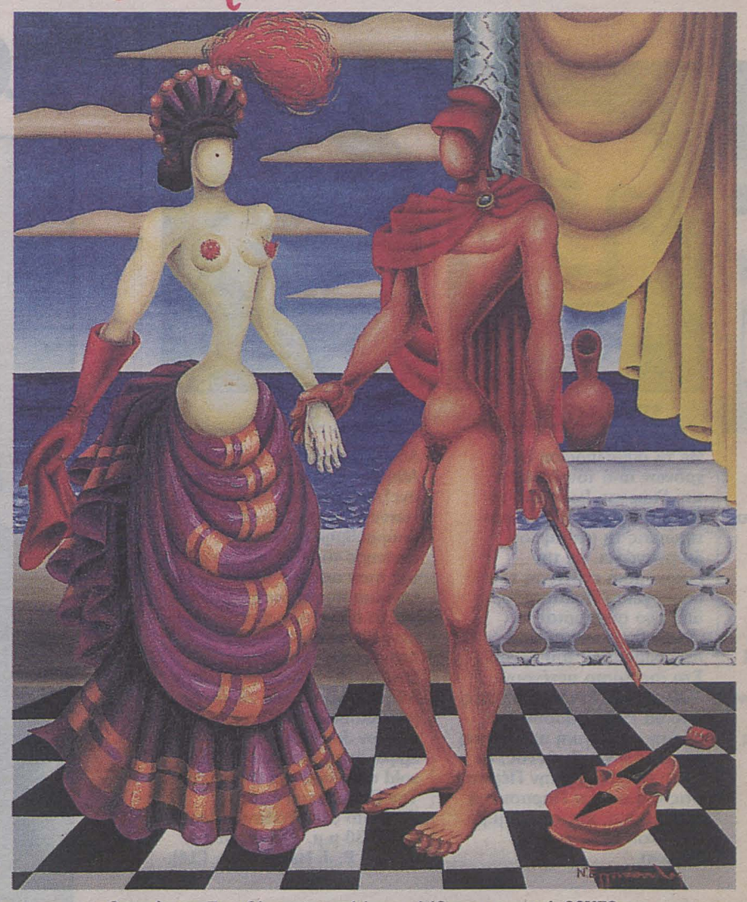

Ορφεύς και Ευρυδίκη, αχρονολόγητο, λάδι σε μουσαμά, 93Χ73 εκ.

Νίκος Εγγονόπουλος

«Είμαι ένας μαθητευόμενος της οδύνης!»

(η τελευταία συνέντευξη)

Του **ΘΟΔΩΡΗ ΜΑΝΙΚΑ**

«Νικόλαε Εγγονόπουλε, βράχε τραχύτατε του Ελμπασάν και πράσινη απαλή δαντέλλα του Βοσπόρου, σε χαιρετώ αλβανιστί, με το δεξί μου χέρι εμπρός εις την καρδιά και τη θερμή παλάμη μου απλωμένη παράλληλα στο οιονδήποτε χώμα που πατώ».

Ανδρέας Εμπειρίκος

Την άνοιξη του 1981, χάρη στις καλές προσπάθειες της κ. *Ελένης Εγγονοπούλου,* είχα την ανέλπιστη, για έναν νεαρότατο δημοσιογράφο, ευκαιρία να με δεχθεί στο εργαστήριό του ο *Νίκος Εγγονόπουλος* για μια συνομιλία.

Ατυχείς συμπτώσεις, *αλλά και τύχη αγαθή* έφεραν έτσι τα πράγματα ώστε αυτή η τελευταία συνέντευξη να μη δημοσιευθεί ποτέ ως σήμερα. Τώρα, δέκα ακριβώς χρόνια αφ' ότου ο μεστός λόγος του έπαψε να ηχεί, θυμάμαι ακόμη ξεκάθαρα πώς ξεκίνησε εκείνο το σπάνιο τετ-α-τετ με την προσωποποιημένη σοφία.

Ο άνθρωπος που με δέχθηκε φορούσε σανδάλια και μια γκρι-μπλε ρόμπα για τη δουλειά. Στο πρόσωπό του μόνιμα αποτυπωμένο το χαρακτηριστικό του μειδίαμα, πρόδιδε καλοσύνη αλλά και τη μοναξιά της γνώσης. Ηταν ενθαρρυντικός και φιλόξενος, σε έναν χώρο όπου κυριαρχούσαν τα έργα του και όπου η διάταξη και του πιο ασήμαντου αντικειμένου έδειχνε να υπηρετεί ένα και μόνο πράγμα: τη ζωγραφική του.

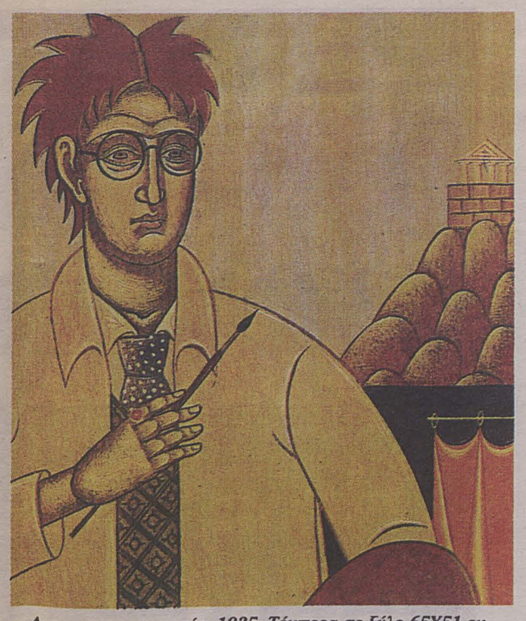

Αυτοπροσωπογραφία, 1935. Τέμπερα σε ξύλο 65Χ51 εκ.

τους ταπεινούς ζωγράφους του Βυζαντίου. Και προχωρήσαμε και φτάσαμε στον υπερρεαλισμό...».

– Ο,τι θέμα και να θίξετε καταλήγετε στη ζωγραφική. Τελικά, νιώθετε περισσότερο ζωγράφος, ποιητής ή και τα δύο;

«Μέσα μου πρώτα είμαι ζωγράφος. Η ποίηση είναι για τις πιο δύσκολες ώρες... Οταν στοχάζομαι και σκαρώνω μέσα μου τραγούδια... Ομως η μεγάλη μου αγάπη από μικρό παιδί ήταν η ζωγραφική. Ως ζωγράφος ξεκίνησα. Και έχω λυπηθεί που εξαιτίας των πεποιθήσεων της οικογενείας μου, που καθόλου δεν υπελήπτοντο των καλλιτεχνών, δεν ξεκίνησα τις σπουδές μου στη ζωγραφική νωρίτερα. Διότι θα είχα προβλήματα με τους γονείς μου. (παύση) Ο Θεός να φυλάει από την αγάπη των γονέων!».

– Νομίζω πως, εκτός από την οικογένειά σας, πολλοί άλλοι δεν είδαν με καλό μάτι τις καλλιτεχνικές σας επιδόσεις. Μήπως και δεν είναι όλα τόσο θετικά γύρω από τους Ελληνες;

«Οι βασανισμένοι οι Ελληνες, διότι πρόκειται περί λαού πολύ βασανισμένου, περισσότερο και από τους Αρμενίους – και ας λένε το αντίθετο οι γάλλοι προπαγανδιστές... –, οι βασανισμένοι Ελληνες, λοιπόν, πώς έχουμε την απαίτηση να ήταν ενήμεροι; Μετά από όσα είχαν περάσει, δεν ήταν δυνατόν να δέχονται αυτά τα πράγματα. Και, προσέξτε με, το λέω αυτό, που εμένα μου αλλάξανε τα φώτα! Ολη μου η καριέρα είχε την μουσικήν υπόκρουσιν ύβρεων... Ενώ νομίζω πως ήμουν σεμνός... ήμεθα σεμνοί, ο Εμπειρίκος, εγώ... Το ξέρετε πως, παρ' ότι είμεθα ωραίοι άνδρες, εφωτογραφήθημεν ελάχιστα; Παρ' ότι, λοιπόν, σεμνοί, μας κακομεταχειρίστηκαν, μας έθιξαν. Σε μια επιθεώρηση βγάλανε δύο καραφλούς ("τα μαλλιά της κεφαλής μου είναι γεγονός τετελεσμένον", είχε πει ο Εμπειρίκος), που έλεγαν ασυναρτησίες. Ο ένας λεγόταν... Μπιρμπιρίκος και ο άλλος... Δισεγγονόπουλος!».

(γελώντας) ***– Και γιατί σας ενόχλησε τόσο πολύ;***

«Μα λέγανε διάφορες ανακρίβειες! Εγώ, κύριε, δεν λέγομαι Δισεγγονόπουλος! Και ο Εμπειρίκος δεν ήταν ο ζήτουλας που εμφάνιζαν. Ο *κύριος* Εμπειρίκος δεν είχε ποτέ λάβει υπ' όψιν του τα χρήματα».

– Εσείς τι σχέσεις έχετε με τα χρήματα;

«Εγώ ήμουνα πτωχός και εδούλευα υπό κακές συνθήκες. Οι εργοδότες μου δεν χάριζαν κάστανα! Εδούλεψα συνέχεια, δεν υπήρξα ποτέ πλούσιος, αλλά και ποτέ δυστυχής».

– Πώς αντιμετώπιζαν τον καλλιτέχνη Εγγονόπουλο στους χώρους της δουλειάς σας;

«Στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, κυρίως, όπου δίδαξα επί πολλά έτη, ως επιμελητής και καθηγητής, κανείς δεν έδινε σημασία! Οχι μόνον αυτό, αλλά ήσαν και εχθρικοί. Γι' αυτούς ήμουν ο "τρελός Εγγονόπουλος" και, ξέρετε, τον τρελό τον χτυπούν... Βέβαια, δεν θα μπορούσα να περιμένω αγωγή μπάτλερ από τους συναδέλφους μου, διότι, είπαμε και πριν, έχει περάσει πολλά αυτός ο τόπος. Τελικά, δικαιωθήκαμε και εκεί που κάποτε μας έπαιρναν πολύ στ' αστεία, μας παίρνουν τώρα πολύ στα σοβαρά! (παύση) Καπνίζετε;».

(Ψεύδομαι από ευγένεια, νομίζοντας πως δεν είναι καπνιστής) ***– Οχι. Εσείς;***

«Κακώς, κακώς... Τα άφιλτρα τσιγάρα είναι μία από τις μικρές απολαύσεις των ποιητών (ανάβει έναν «Ασσο» σκέτο)... Το γνώριζε και ο Λοτρεαμόν, που βέβαια κατηνάλωσκε διάφορα πράγματα. Και τον λένε τώρα τρελό! Ηρθε στα χέρια μου μία μετάφρασις – και κάθησε και μετέφρασε η κυρία, και έγραψε κι από πάνω πως ο Λοτρεαμόν ήταν τρελός. Αυτό γίνεται συνέχεια στον τόπο μας. Μπακαλοειδείς εκδότες και μεταφραστές μεταφράζουν τα άγια των αγίων!».

– Αλήθεια, τι διαβάζετε αυτόν τον καιρό;

«Λαβαίνω τόσα βιβλία... Τώρα διαβάζω μια ανατύπωση του αλεξανδρινού περιοδικού "Νέα Ζωή" με ένα εγκωμιαστικό φυλλάδιο του Νιρβάνα για τον Παπαδιαμάντη και ένα διήγημα του παππού. Μου είναι ευχάριστο που διάβασα αυτά τα κείμενα του 1908, γιατί τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι ανθρωπάκοι γράφουν για τον Παπαδιαμάντη και τον λένε... ανθρωπάκο! Και μη χειρότερα! Χρειάζεται πάθος και λαγρό μυαλό για να γράψει κανείς για τον Παπαδιαμάντη».

– Τι είναι για σας ο Παπαδιαμάντης;

«Ο Παπαδιαμάντης, ένα βράδυ, επιστρέφοντας με το πλοίο, κοιτάζει από το φινιστρίνι, βλέπει τον ναό του Ποσειδώνος, κάνει τον σταυρό του και λέει: "Γκιουλέ!". Α, προ ημερών, διάβασα και μια ιστορία του υπερρεαλισμού. Και εθαύμασα πάλι τον Ανδρέα Εμπειρίκο. Σκεφτόμουν πως είναι ένας ακόμη κρίκος στην αλυσίδα των Ελλήνων που ό,τι έκαναν ήταν τέλειο. Παπαδιαμάντης, Σολωμός, Παρθένης, Κορνάρος, Κόντογλου, Χορτάτζης, Εμπειρίκος... Ευτύχησα να γνωρίζω και να διδάσκομαι από τρεις απ' αυτούς: τον Παρθένη, τον Κόντογλου και τον Εμπειρίκο...».

– Μιλάτε γι' αυτούς σαν να είναι ακόμη παρόντες.

«Σχετίζομαι με ανθρώπους που αγαπώ και δεν υπάρχουν, που δεν παραδέχομαι ότι έχουν πεθάνει. (παύση) Είμαι εναντίον του θανάτου...».

– Αυτό που μόλις είπατε είναι σπουδαίο μάθημα για τους πολύ νεότερους...

«Μην απατάσθε, δεν υπάρχουν νέοι. Υπάρχουν μερικοί που δημιουργούν προ της ώρας τους και μερικοί που αργούνε ή που δεν δημιουργούν ποτέ. Το παν είναι, εσείς, οι βιολογικά νέοι, να αναγνωρίσετε τον εαυτό σας μέσα στην αλήθεια του αιώνος που είναι ο υπερρεαλισμός. Και είναι η αλήθεια του αιώνος, γιατί η ίδια η ζωή είναι ασυνάρτητη».

– Και μέσα στην ασυναρτησία της ζωής ποια είναι η δική σας αλήθεια για τον Νίκο Εγγονόπουλο;

«Οτι πάντοτε υπήρξα ένας μαθητευόμενος της οδύνης! *Είμαι* ένας μαθητευόμενος της οδύνης!.. Και τώρα, με συγχωρείτε, αλλά είναι η ώρα του φαγητού και δεν θα 'θελα να περιμένει η κυρία Ελένη...».

Σηκώθηκα, μάζεψα τις σημειώσεις μου και ετοιμάστηκα να χαιρετήσω. Λίγο πριν με συνοδέψει προς την έξοδο με πήρε α λα μπρατσέτα προς την ανοιχτή μπαλκονόπορτα. Εδειξε προς το δάσος των τηλεοπτικών κεραιών στις ταράτσες πολυκατοικιών που έκρυβαν τη θέα και μου είπε:

«Τόσα χρόνια δάσκαλος στο Πολυτεχνείο και ιδού το ευχαριστώ των μαθητών μου!».

Εφυγα ήσυχος και δεν ξανασυναντηθήκαμε ποτέ. Και σήμερα, δέκα ακριβώς χρόνια από τότε που πήγε να συναντήσει τον Εμπειρίκο και τον Παπαδιαμάντη, και όποιον άλλον, έψαξα στα συρτάρια μου και εκείνη η συνομιλία μας, χάρη και στη βοήθεια της γυναίκας και της κόρης του, βγαίνει για πρώτη φορά στο φως. Ως *παρηγοριά* μάλλον, παρά ως υπενθύμισμα.